

F.W.BAIN

**VE VLASECH
TŘÍOKÉHO BOHA**

Francis William Bain

VE VLASECH TŘÍOKÉHO

BOHA

Do češtiny přeloženo podle 7. vydání „In the Great God's Hair“
nakladatelstvím Methuen & Co. Ltd., London, 1920.

Poznámky pod čarou jsou nakladatelsky upraveny a mírně
doplněny.

Překlad: Jiří Zygma

PROLOG

Daleko směrem na sever stojí mohutná hora: dílo věhlasu tak nesrovnatelného, že i matka světa¹ mu říkává otče. Odstínu tak čistého, že se i bílé labutě, které často navštěvovaly jezero Mánasa, před jeho zjevem zardívaly, jako by se styděly za svou méněcennost. Je to hora velikosti tak obrovské, že vycházející i zapadající slunce vyvolává na obloze jeho stín, a konstelace „sedmi ršiů“ (Velký medvěd) v jejich denním koloběhu obracejí své oči vzhůru k jeho vrcholu a září jako jazyk plamene při západu slunce nebo za úsvitu. A tam na její severní straně je domov pána tvorů živých a neživých.

Jednoho večera, kdy denní světlo letělo před stíny, které vyšly ven, aby unikly před propastmi v údolích podél horských svahů, dcera hory hrála v kostky se svým pánem. Za odměnu vyhrála nejprve jeho sloní kůži a následně jeho růženec z lebek. Nakonec řekla: „Nyní s tebou budu hrát o to, co nosíš na své hlavě.“ Mahéšvara vytušil její záměr. A tak odpověděl: „Tak dobře.“ Bohyně hodila kostkou a vyhrála. Nato vykřikla rozkoší: „Ha! Vyhrála jsem. Zaplať mi sázku.“ Pak jí Mahéšvara věnoval svůj měsíc. Potom vykřikla bohyně ve vzteku: „Ty jsi ale podvodník. Dlužíš mi Gangu a nabízíš mi pouhý

¹ Párvatí/Umá; je dcerou Himálaje

měsíc.² Co je mi do tvého měsíce?“ Pak řekl bůh: „A proč, má milá, se rozčiluješ? Není to snad měsíc, co nosím na své hlavě?“ Avšak Umá se vymanila z jeho objetí a v hněvu se k němu obrátila zády.

Načež se vychytralý bůh, který ji jen škádlil, aby si vychutnal kouzlo jejího hněvu, rozhodl s ní usmířit, a proto řekl: „Pojď, hra je u konce. Vrať mi tedy můj měsíc, který ti k ničemu neslouží, ještě než by ho tvůj obličej zbavil lesku, jelikož měsíc musí být vždy v celé své úplnosti. Navíc bez něho nic nezmůžu.“ Pak reagovala bohyně: „Proč bez něj nemůžeš nic dělat?“ Mahéšvara pověděl: „Víš, kdyby byl stažen z mého čela, jako že já jsem svět,³ tento vesmír by přestal existovat.“ Umá pak odpověděla: „Jak je to možné?“ A bůh zase: „Ze všech stvořených věcí je mi nový měsíc nejmilejší. To je důvod, proč ho nosím ve svých vlasech jako symbol té síly, jež je vůdcem veškerého živého i neživého pohybu. Krása je vladařem světa a bez ní by zůstalo všechno vrženo do tmy a bez hnutí. To je příběh spojený s tímto.“ Pak bohyně plná zvědavosti zvolala: „Dopověz mi ten příběh a já ti vrátím tvůj měsíc a odpustím ti tak tvůj podvod.“ A Mahéšvara zajásal: „Velmi dobře.“ To bylo právě to, co si od ní přál, aby udělala.

Pak mu Umá vrátila jeho měsíc – postavila jej do jeho žlutých vlasů. Nato on se posadil dolů a zády se opřel do propasti a vzal si ji na klín. A ona položila hlavu na jeho prsa a byla ochotna naslouchat

² Párvatí je představována v hindské literatuře jako velmi žárlivá na řeku bohyni Gangy, protože ji Šiva/Mahéšvara nosí neustále ve svých vlasech. Gangá i srpek měsíce jsou Šivovými atributy.

³ Bhava znamená existenci, svět; je rovněž jménem-epitetem Šivy

jeho příběhu.

Avšak jakmile se bůh měl k začátku vyprávění, podíval se znenadání dolů a uviděl pod sebou v dálce na stráni kopce muže, plahočícího se bolestně skrze studený bílý sníh. Vypadal uprostřed rozlehlé divočiny jako mravenec ztracený mezi bloky soli v poušti. Pak řekl bůh bohyni Umá: „Podívej se! Tam je muž. Co může dělat zde, kam žádný smrtelník nikdy nezavítá? Bylo by lepší počkat a uvidíme.“ Bohyně pak vykřikla: „Ty se mě snažíš znovu oklamat. Je to jen trik, jak mě podvést s mým příběhem.“ Mahéšvara řekl: „Ne, jistě ho uslyšíš včas. Ale nejprve pojďme zjistit, co je cílem tohoto nebohého smrtelníka.“ A volal k muži: „Hej tam! Kdo jsi? Proč šplháš nahoru sám přes led a sníh?“

Pak uslyšev hlas, který se odrážel jako burácení mezi vršky, ten muž padl tváří dolů do sněhu a řekl: „Ó, Mahéšvaro, dárce spásy, to jistě slyším tebe a nikoho jiného! Přišel jsem k tobě jako prosebník a všechny moje naděje se upínají na tebe. Abys věděl, já jsem kathaka, vypravěč, a náležím do usedlosti krále Pátaliputry ve městě plání. Každý večer, než se odebral k odpočinku, vyprávěl jsem mu příběh, abych ho ošidil a přivedl jeho očím spánek. Tedy po čtrnáct let jsem mu vyprávěl příběhy, každou noc jeden. A pak nakonec, jednou v noci, když nastal čas jít do postele, jsem mu pověděl: ‚Králi, má zásoba je u konce a má fantazie vyčerpána, nemohu již vám tedy vyprávět více.‘ Ten nato na mě pohlédl s červenýma rozzuřenýma očima a řekl: ‚Ty pse, jak to? Nebudu snad spát pro nedostatek tvého talentu?‘ Tak jsem před něj padl na zem a pověděl: ‚Ať mi Král dá milost! Já jsem však vyprázdněn a pramen mých nápadů vyschl.‘

Načež on prohlásil: „Aby ti bylo jasno, už nejsi víc můj kathaka, tvé místo už má někdo jiný. Navíc věz, že když do tří měsíců odedneška, tedy do doby, kdy budu tak milosrdný a umožním ti čas, abys mi řekl příběh, který bude neobyčejnější než všechno ostatní, co jsem doposud slyšel, a ty mi ho neřekneš, tak odseknu tvoji prázdnou hlavu od zbytku tvého těla, z čehož nejprve vyrvu tvůj zbytečný jazyk, a pak vyplemením tvou rodinu a všechny tvé vztahy ze země jako zuřivý víchř mezi stromy v začátku období dešťů.“ Hned nato a okamžitě pro ně poslal, chytil je a drží je nyní jako rukojmí před mým návratem. A protože stále nenacházím žádné znovuoobnovení zdroje pro svou inspiraci, přišel jsem prosit k tvým nohám po cestách ve dne i v noci bez jídla a odpočinku. Ty víš totiž všechno: o minulosti, přítomnosti i o tom, co přijde, a nyní jsem tak jen ve tvých rukou.“

Potom řekl Mahéšvara své manželce: „Vidíš, že jsme udělali dobře, že jsme počkali. Tento nešťastný kathaka dorazil zrovna právě včas. Nechme ho tedy poslechnout naše vyprávění. Jestli to pro něj bude dobré nebo zlé, čas sám ukáže.“ Pak vzal kathaku a položil si ho do svých vlasů. Na dotek jeho ruky byl kathaka najednou zbaven ode vši své únavy a vyčerpání, a jen tak si seděl ve stínu jeho zcuchaných vlasů, osvětlený jako les obrovských stromů diadémem božstva, aby si vyslechl jeho příběh.

Pak bůh počal se svým vyprávěním. A jak on mluvil, tak nebeské, polobožské a nadlidské bytosti, jako gandharvové, kinnarové, siddhové i vidjádharové, vyletěli nehlučně a shromážděné do oblak a naslouchali dychtivěma ušima.

LOTOSOVÝ KVĚT SVĚTA

Popření víry

Už je tomu dávno, co v samém začátku, kdy svět a všechna jeho stvoření a ba i bohové samotní byli mladí, žil v jisté zemi král, který po své smrti zanechal své království dědici. Tento nástupce měl pouhých osmnáct let a jeho jméno bylo Ranga. Třebaže osobně připomínal spojení bohů lásky a války či byl obdivován svými poddanými, byl velkorysý, ihned se uměl popudit, měl otevřené srdce a byl důvěřivý a nezkušený v nástrahách života: upadával proto pochopitelně do role snadné kořisti, jež podléhala vztahovým spleťtostem, zejména pokud byl někdo namířen proti němu. Z trůnu ho odstranil jeho strýc z matčiny strany, který si tak přilepšil zradou a vyhnal ho pryč z království, přičemž mu neodkázal nic než jen jeho holý život.

Ranga tedy uprchl a putováním z místa na místo v přestrojení konečně našel útočiště v sousedním království, čímž se stal z krále země potulným rádžpútem, dědicem ničeho jiného než jen svého meče, hladovění a závislosti na druhých. Ztratil trpělivost a upadl ve vztek vůči všemu, co na třech světech bylo. Proklínal nejprve sám sebe, dále svého strýčka, následně jeho vztahy a dokonce i bohy. Zvolal: „Ó bohové, všechny jsem vás zavrhl a neznám se k vám. Za

celý svůj život jsem byl zbožný, a zatímco jsem pěstil vaše božství a uctíval vás velebením a oběťmi, nedočkals jsem se od vás zadostiučinění a nevěnovali jste mi pozornost, když jste dopustili, abych se dostal do této situace. Proto jsem se nyní stal ateistou a *nástikou*⁴. Ve své zuřivosti nařkl bohy a vyvolal všechna jejich jména. Pak řekl: Odteď nebudu uctívat žádného z vás a nic, až na ni, která si jako jediná zaslouží obdiv – velká bohyně naděje, bohatství, krásy a štěstí, která vládne nad třemi světy. A propukl ve vychvalování bohyně v tom i onom. Řekl: „Ty, jež podobáš se moři, z něhož jsi vznikla, ó Kamalo, ó Padmo, ó Šrí, ó Lakšmí,⁵ krásu všech krás a lotose všech lotosů, prokaž svou náklonnost bídného prosebníka. Ty jsi samotnou podstatou a duší rozmaru, jsi složená z vln, bublinek a zábřesků světla, proudících řek, šlehajících plamenů, proměnlivých stínů a ženských lécek. Ty spravedlivá i přelétavá, falešná a pomíjivá, bloudila jsi a toulala se při své vlastní milé vůli od jednoho k druhému a nikde ses příliš dlouho nezdržela. Tvým jediným zákonem jsou tvé bujaré vrtochy, jejichž rozmar učiní hned z jednoho boháče a z druhého chudáka, jednoho učiní králem a dalšího žebrákem, k čemuž nedospěl vlastní zásluhou nebo tvou vinou. Jsi můj jediný bůh, prostřednictvím tebe se projevuje pravá božskost a padám jenom ke tvým nohám. Ach, ty ženské vtělení slávy a milosti, bílá a svěhlová i rozechvělá a zrádná

⁴ Nevěřící nebo skeptik. Ten, co popírá a říká „není“ (*na asti*).

⁵ Počet jmen této bohyně je nevyčísitelný. Obecně odkazují buď na krásu, štěstí, blahobyť, anebo na spojení s lotosovým květem, leknínem, vodní lilií.

jako pěna moře, všemohoucí, zmatená, lehkomyšlná, nestálá, rozložitelná jako písek, nezachytitelná jako sny, uctívám barvu tvých protáhlých klamavých a opojných očí a mystické vlnění tvých oblých končetin. Nabízím se Ti jako ctitel a oběť zároveň; dělej se mnou, co chceš. Pozvedni mě nebo mě poniž – je mi to jedno, protože má oddanost je nejvyšší: jsi mé božství a tvé potěšení je mým osudem.“

A jak zasel, tak i sklídl – nařízením osudu ho Vodní lilie vyslyšela. Bez jeho vědomí přišla až k němu, aby si poslechla, co jí řekl. Jeho chválou byla potěšena o to víc, že byla mezi bohy nová a měla sice tělo, ale z moře povstala později. Podívala se na něj koutkem svých lotosových očí a uviděla, že je velmi mladý a překrásný; náhle měla chuť jej politovat. Proto když skončil, vrhla na něho chápající pohled, usmála se na něj úlisnými rty kokety, jejíž ješitnost je polichocena, a pravila: „Pojď, dokážu tomuto dobře vypadajícímu mladému rádžpútovi, že nebyl oklamán, když si vybral pro zbožňování mé božství, které je hodno uctívati více nežli ostatní bohy.“

Tak ještě pozdě večer, aby mu udělala službu, vnukla mu do hlavy podivnou myšlenku. Ranga si mluvil sám pro sebe: „Nyní jsem se stal spřízněncem štěstěny a jako hráč v nejistotě ji teď musím prozkoušet a zjistit, co pro mě může udělat. Nikdy nemůže udělat nic pro ty, kdo stále čekají a nedají jí příležitost a neprokážou své schopnosti.“ Proto vyšel ven a bloudil ulicemi města tam a zpět, dívaje se po něčem, co by mu mohla náhoda vložit do cesty. Když procházel královským palácem, podíval se nahoru a uviděl na vršku věže místnost s osmi kulatými okny, vyplňujícími celou oblohu. A jak tak stál a díval se na ni, nějaký muž z města ho pokáral: „Rádžpúte, co to děláš? Copak

nevíš, že je zakázáno se na palác jen podívat, na místo, kde král uchovává svůj největší klenot?“ Ranga si řekl sám pro sebe: „To by mě vážně zajímalo, o jaký druh pokladu se jedná, když není dovoleno ani okem o něj zavadit.“ Nato odešel naplněn zvědavostí. Jak odcházel, Vodní lilie tu zvědavost proměnila v zápal, až pocítil neutišitelnou touhu splnit si své přání. Nakonec tedy řekl: „Půjdu tam dnes pozdě v noci a vylezu nahoru, ať tak či onak, a uvidím na vlastní oči tu zázračnou perlu.“

Tak se vybavil lukem a šípy, velmi dlouhým řetězem a kotoučem lana. A vzav všechno tohle s sebou, přišel tam uprostřed noci a ukryl se v ulici pod stínem. Měsíční svit zářil na palácovou věž, zatímco schovával druhou stranu ulice v noční temnotě. Tam také zůstal. Čekal totiž, až kolem něj půjde stráž. Hned jak přešla, vyšel a rychle zamířil přes parapet věže a vystřelil tím směrem šíp, na který předtím přivázal konec řetězu. Jakmile šíp doletěl zpět na zem, vzal Ranga rychle řetěz a připevnil jej k lanu. Poutal rychle, dokud se celý řetěz neposunul na začátek a on nedržel oba konce lana ve své ruce. Pak velmi rychle vylezl pomocí rukou a nohou nahoru jako opice, až dosáhl k oknu, do něhož vstoupil, a lano nechal spadnout dolů.